

Opslag 22: Det klassiske landbrug

Opslag 23: Udmarksbrug. Opslag 24: Det moderne landbrug

Brandt, Jesper

Published in:
Topografisk atlas Færøerne

Publication date:
1996

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brandt, J. (1996). Opslag 22: Det klassiske landbrug; Opslag 23: Udmarksbrug. Opslag 24: Det moderne landbrug. I R. Guttesen (red.), *Topografisk atlas Færøerne* (s. 80-87). C. A. Reitzel.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

22 Den færøske bygd i ældre tid

Der findes næsten 90 egentlige, gamle bygder på Færøerne. De består alle af en lille, som regel mellem 25 og 50 ha stor opdyrket indmark, *bøen*, omgivet af en vidtstrakt udmark, *haugen* med et areal på typisk mellem 500 og 3000 ha. Bøen ligger næsten altid med strand til den ene side, og er ind mod land omgivet af et mandshøjt stengærde, der danner grænsen til *haugen*. Bebyggelsen ligger udelukkende i bøen, ofte opdelt i flere husklynger, *bylinger*, hvortil der historisk har knyttet sig en vis underopdeling af ejendomsret og arbejdsfællesskab indenfor bygden. F.eks. kunne en byling have sin andel af fåreavlen samlet i en bestemt haugepart, se artikel 23.

Mindst 90% af bøens areal har været udlagt med græs, der slås til hø i august måned som vinterfoder til koholdet. I det gamle bygdesamfund indgik kornavl i sædskifte med græs, dels for at sikre brødkorn, dels for at forny græsmarken for at sikre et bedre vinterfoder. I slutningen af 1700-tallet indførtes kartofflen. Herudover dyrkedes forskellige former for roer og kål, samt kvan, der havde en vis betydning som C-vitaminkilde.

I *haugen* græsser fårene. Endvidere har man skåret tørv til brændsel, ligesom man har skåret græstørv til tækning. Nogle steder holder man gæs, og i visse bygder har *haugen* også betydning ved at være hjemsted for store mængder fugle, navnlig der, hvor stejle fjeldsider vender direkte ud mod havet. Den færøske fuglefangst er vidt berømt, men i virkeligheden har den kun i ganske få bygder haft stor økonomisk betydning, og ingen steder samme betydning som landbrug og senere fiskeri.

I de fleste bygder knyttede den største arbejdsindsats sig til kornavl, til ko- og fåreholdet og til opskæring og hjembringning af tørv til bygden. Siden slutningen af 1600-tallet er kornavl faldet støt og efter 2. verdenskrig er den helt forsvundet. Det var hårdt arbejde, og kornet blev sjældent tørt, så det var nødvendigt at tørre det kunstigt, hvilket yderligere øgede arbejdet med indsamling af tørv.

De to vigtigste sider af det færøske landbrug er kohold og fårehold. Almindeligvis siger man, at bøen udgør grundlaget for køerne og *haugen* grundlaget for fåreavlen. Der var imidlertid især tidligere en snæver sammenhæng mellem de to produktioner og udnyttelsen af bø og hauge. Om vinteren stod køerne i stalde og levede af det hø, der blev høstet i indmarken om sommeren. Fårene gik i vinterperioden i bøen og de nedre dele af *haugen*, den såkaldte underhaug. Om sommeren gik køerne på græs uden for det høje bøgærde, i den såkaldte hushauge, mens fårene græssede på fjeldet, så højt oppe som muligt i fjeldhaugen. Uden om hushaugen kunne der også være et lavere gærde for køerne, et *nøjdegærde*, så de ikke forvildede sig op i overhaugen. Der kunne i forvejen være langt nok at gå, når køerne skulle malkes.

Sammenhængen mellem bø og hauge var retsligt underbygget, bl.a. gennem retten til at lade fårene gå frit i

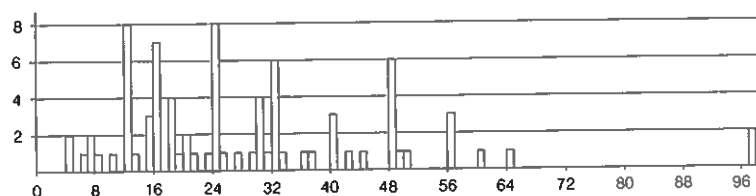
hele bøen om vinteren fra Mikkelssdag den 22. oktober til 15. maj.

Ejendomsforhold, beskatning og en stor del af de rettigheder og pligter, der påhvilede bygdens indbyggere, var reguleret gennem det såkaldte marketalssystem. Ejendomsretten var ikke i første række knyttet til bestemte jordstykker, men man ejede derimod en bestemt andel af den samlede bygd. Alle ældre færøske bygder fra før udflytningerne, der begyndte med befolkningsvæksten og fiskeriets udvikling i første halvdel af 1800-tallet, har tilknyttet et *marketal*, der fungerer som ejendomsmål i bygden, og som udtrykker den samlede produktionsmæssige værdi af bygden. Når man ejer jord, ejer man i princippet en andel af bygden svarende til ens *marketal*. I bygden Húsavík, med *marketal* 31, råder en bonde, der ejer 1 mark af bygden, over 1/31 af bygden eller egentlig:

1. nogle ganske bestemte stykker jord i bøen, svarende til 1/31 af bøens produktionsevne.
2. 1/31 af udbyttet af bygdens samlede fåreavl, oftest udtrykt som en andel af udbyttet fra en bestemt haugepart.
3. Ret til sommergræsning for et nærmere fastsat antal køer i *haugen*. I princippet 1/31 af det antal køer, som hushaugen kan bære.
4. Andel i de til bygden liggende „herligheder“: tørv, fuglefjelde, *feitilendir* (afsondrede græsgange til opfedning, se side 82), tømmer, drivtang til gødning, udbytte af grindefangst m.v.
5. Ret til at holde et nærmere fastsat antal heste og hunde.

At *marketal* har været anset som et mål for værdien af bygdens samlede produktion fremgår af, at det har været grundlaget for beskatningen i ældre tid. Der eksisterer imidlertid ingen historiske kilder om dets oprindelse, og mange forskellige teorier har været fremsat. Laver man et fordelingsdiagram over *marketal*ene for alle de færøske *marketal*sbygder, se figur 80, kan man imidlertid se, at mange af værdierne er delelige med 8, og at der er en tydelig koncentration omkring værdierne 12, 16, 24, 32, 48 og 96. 8-tallet kan forklares ved, at man oprinde-

Fig. 80: Linjediagrammet viser fordelingen af bygdernes *marketal*, med tendenser til ophobning omkring værdier som er delelige med 8. Opad: antal bygder, mod højre: *marketal*. JB del.

ligt har regnet i „mark guld“ = 8 mark. De andre værdier kan ses som levn af et meget simpelt skattesystem med udgangspunkt i en „normalgård“, hvis værdi formentlig har været sat til 48 mark eller 6 mark guld. I landnamstiden har der næppe eksisteret mere end nogle få gårdklasser, der så efterhånden ved arveskifte og bortsalg er blevet opdelt og har fået mere skæve værdier, som vi f.eks. ser det med Húsavíks 31 marker.

Hen mod halvdelen af Færøernes samlede marketal ejedes af den danske konge (senere staten) og lejedes ud til fæstebønder, *kongsbønder*, ofte præster og andre øvrigheds personer. Heroverfor stod de frie *odelsbønder* jord, *odelsjorden*. Da denne blev delt ved arveskifte, var der mange småbønder blandt odelsbønderne, mens kongsbønderne, hvis jord aldrig blev delt, efterhånden hørte til blandt de største. Sålænge dyrkningen af jorden foregik manuelt med en *haki*, kunne opsplittningen fortsætte uden de store driftsmæssige følger, men ejendomsforholdene kunne blive uhyre komplicerede.

Vanskelighederne øgedes, da det begyndte at blive almindeligt at dyrke kartofler på Færøerne i slutningen af 1700-tallet. Kartoffelavl kunne give et stort udbytte år efter år på samme lille jordstykke, ofte dårlig sandjord, blot der blev gødet tilstrækkeligt, f.eks. med tang. Kartoffelen var altså velegnet for småbonden. Men den gav problemer, fordi vintergræsningsrettighederne til bøen var baseret på, at sommerens høst kunne overstås inden 22. oktober. Men kartoflerne blev ofte liggende i jorden. Fårene gik i bedene, og det var forbudt at indhegne om vinteren. Til gengæld kom kartoflen til at passe fint ind i fiskeriets sæsoner, og kunne dermed bidrage til at holde skibsejernes udgifter til lønninger nede.

Befolkningsvæksten fra omkring 1800 betød øget pres for at gennemføre nyopdyrkning. Man anlagde *trøer* i udmarken, dvs. indhegnede jordstykker beregnet på opdyrkning. I modsætning til *den gamle bø* indgik trøerne ikke i marketalsystemet. Ejede man en trø, havde man altså ikke af den grund tilsvarende andel i fåreavl, fuglebjerger, tørveskær m.v.

En stor del af trøerne blev af bygdens ejere udlagt som tillæg til den gamle bø. Men efterhånden fik andre, især landarbejdere, også jord på denne måde, de såkaldte *trømænd*. Disse havde kun ulemper ved vintergræsningen og stillede i takt med deres stigende uafhængighed krav om vinterfredning af trøerne.

Udlægning af trøer til landarbejdere og fiskere var i øvrigt juridisk svært, fordi der faktisk var tale om et kraftigt indgreb i den traditionelle ejendomsret. Den nødvendige lovgivning blev dog efterhånden gennemført, stærkt støttet af borgerskabet, der var interesseret i at nedbryde det hidtidige bygdesamfunds dominerende indflydelse på det økonomiske og politiske liv på Færøerne. De havde også selv problemer med ejendomssystemet, der gjorde

det vanskeligt at erhverve grunde til handels- og produktionsvirksomhed og i øvrigt pålagde dem en mængde upraktiske indskrænkninger og forpligtelser.

Jesper Brandt

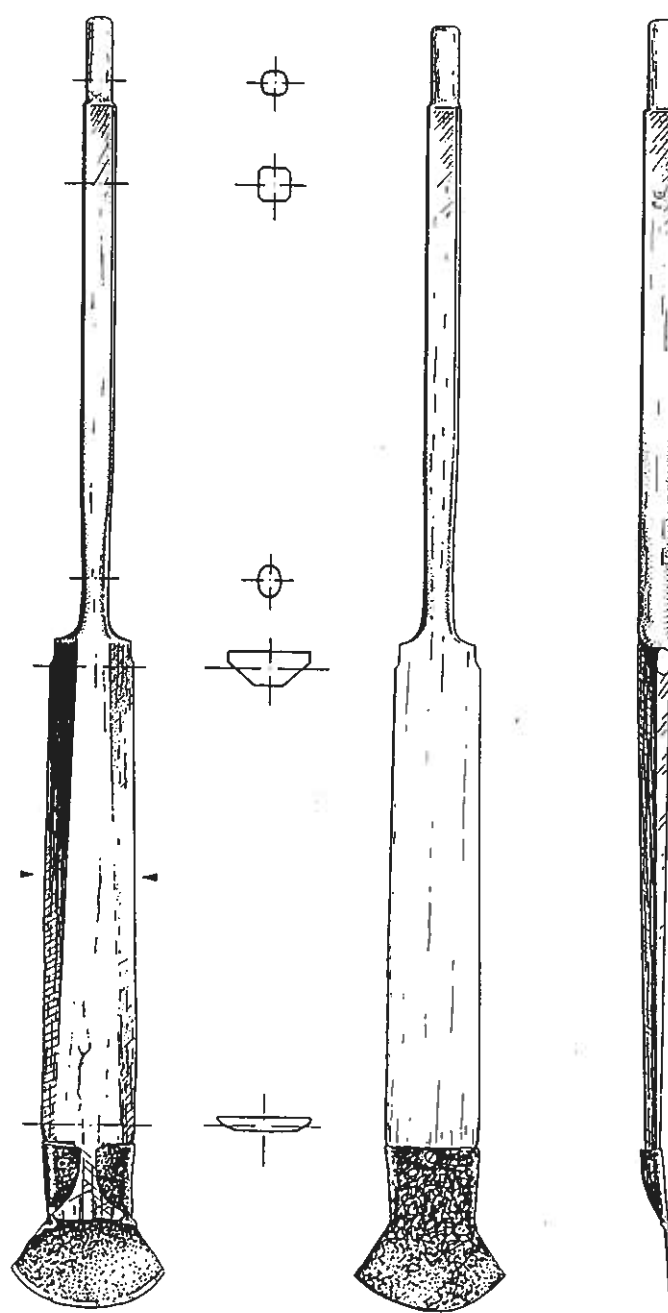

Fig. 81: Færøsk „haki“, fremstillet af træ med skarpt skær af stål forneden. Den her afbildede haki benyttedes af Dávur Joensen i dokumentarfilmen „Kornvelting i Gásadali“, som omtales side 76. Dens længde er 131 cm. Tegning: Rolf Guttesen.

23 Fårebruget på den østlige del af Sandoy

I tiden fra Færøernes første bebyggelse og indtil midten af forrige århundrede har fåreavlen haft en væsentlig økonomisk betydning på Færøerne. Med stigningen i uldpriserne på verdensmarkedet siden 1400-tallet fik fåreavlen ikke blot lokal betydning, men dannede også grundlaget for en omfattende eksport. Således udgjorde uld og uldprodukter ca. 90% af eksporten fra Færøerne gennem hele 1700-tallet. Ikke for ingenting hed det i gamle dage: *Seyða ull er Føroya gull*.

Den færøske fåreavl har imidlertid helt op til vore dage været drevet meget ekstensivt, baseret næsten udelukkende på græsning, således at fårene skulle kunne klare sig igennem vinteren uden vinterfodring og uden anvendelse af staldanlæg, der først i dette århundrede har vundet indpas. Det billiggjorde produktionen, men betød samtidigt, at fårebruget blev afhængigt af græsningsarealernes naturlige bæreevne året rundt, og meget sårbart overfor udsving i de klimatiske forhold. Derfor bestod arbejdet med fårene først og fremmest i at sikre opretholdelsen af en græsningsstruktur, der kunne:

1. sikre en så effektiv udnyttelse af græsningsarealerne som muligt,
2. gøre risikoen for tab i strenge vintre så lille som muligt, og
3. administreres i udmarksarealerne uden indhegning på en måde, der sikrede færrest mulige konflikter mellem ejerne.

På færøsk hedder udmarken *hagi*, en gammel dansk form er hauge. Over 95% af Færøernes areal består af græsningsarealer, som traditionelt har været delt op i ca. 250 *hagapartar*, haugeafsnit, der har fungeret som ejendomsenheder og arbejdsmæssige grundenheder i fårebruget. I størrelse svinger de fra 2 til 25 km² med en besætning på ca. fra 100 til 900 moderfår. Hertil kommer de såkaldte *feitilendir*, små holme eller afsondrede arealer, hvor væddere og beder blev sat ud til opfedning. Selv om disse arealer er stærkt begrænsede, har de spillet en ikke ringe rolle, fordi de ofte var meget produktive, formentlig takket være rigelig gødning fra fuglene omkring fjeldene.

En fårehyrde, *seyðamaður*, var ansvarlig for den samlede røgt og sikring af bæreevnen indenfor en haugepart. Bæreevnen blev angivet i et ganske bestemt antal moderfår, *skipan*, som haugen kunne bære. Allerede i *Seyðabrævið*, en færøsk særlov fra 1298, omtales *skipan*, idet det angives at „*antallet af græssende får indenfor en bestemt græsgang skal forblive det samme som tidligere, med mindre man finder ud af, at den kan bære mere.*“

Fristelsen til at holde flere får i haugen, end den kunne bære, har været stor. Fastsættelsen af *skipan* er et af midlerne til at sikre, at besætningen kan holdes på et rimeligt niveau. Men man har haft yderligere bestemmelser til at sikre, at de enkelte ejere ikke udnyttede haugen til egen fordel på bekostning af de andre ejere.

Fig. 83: Østlige Sandoy. Udsnit af kort over hauger og fåreflokke, med navne og størrelse. Cirkler angiver flokkes samlingssteder. 1:25.000. Udarbejdelse: JB.

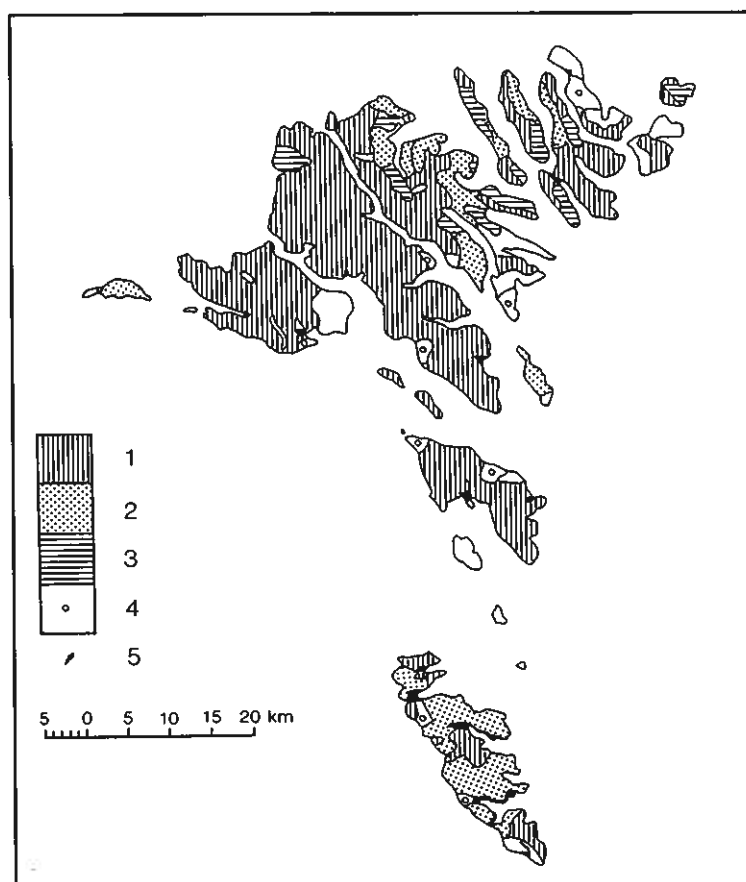

Fig. 82: Udbredelsen af særeje/kenning og fælleseje/feli i 1758. Kilde: Føroya Landsskjalasavn. JB del.

Signaturer: 1: Feli; 2: Kenning; 3: Blandet; 4: Enkelt besidder; 5: Dyrket areal.

Et af midlerne hertil var et i perioden 1659-1866 gældende krav om, at man ikke måtte eje nogle bestemte får, kaldet *kenning*, men at disse skulle være i fælleseje kaldet *feli*. Ved *feli* fik man den andel i slagte- og uldudbyttet af fårene, der svarede til ens markedsandel. Havde man nemlig sine egne får, kunne den ihærdige, ofte fattige ejer sørge for, at hans får holdt til på de gode græsningssteder, og derved sikre sig et højt slagteudbytte på bekostning af de andre ejere. Derfor var det ved lov påbudt, at der hvert år skulle vælges en eller flere *seyðamenn*, der forestod alt arbejde i haugen. Fårehyrdens beslutninger vedrørende fåreavl skulle alle andre efterkomme. Han sørgede for, at alle arealer blev afgræsset, at de bedste væddere blev valgt ud som fædre til næste års lam, og han forestod klipning og slagtning af fårene. Reglerne var endda så skrappe, at det ikke var tilladt nogen person, heller ikke ejerne, at færdes i haugen uden tilladelse eller uden ledsagelse af fårehyrden. Trods lovgivningen havde kravet om *feli* dog meget svært ved at trænge igennem, især på Suðuroy, men også i en del bygder på Eysturoy og Norðuroy, som det fremgår af en indberetning fra 1758, se fig. 82.

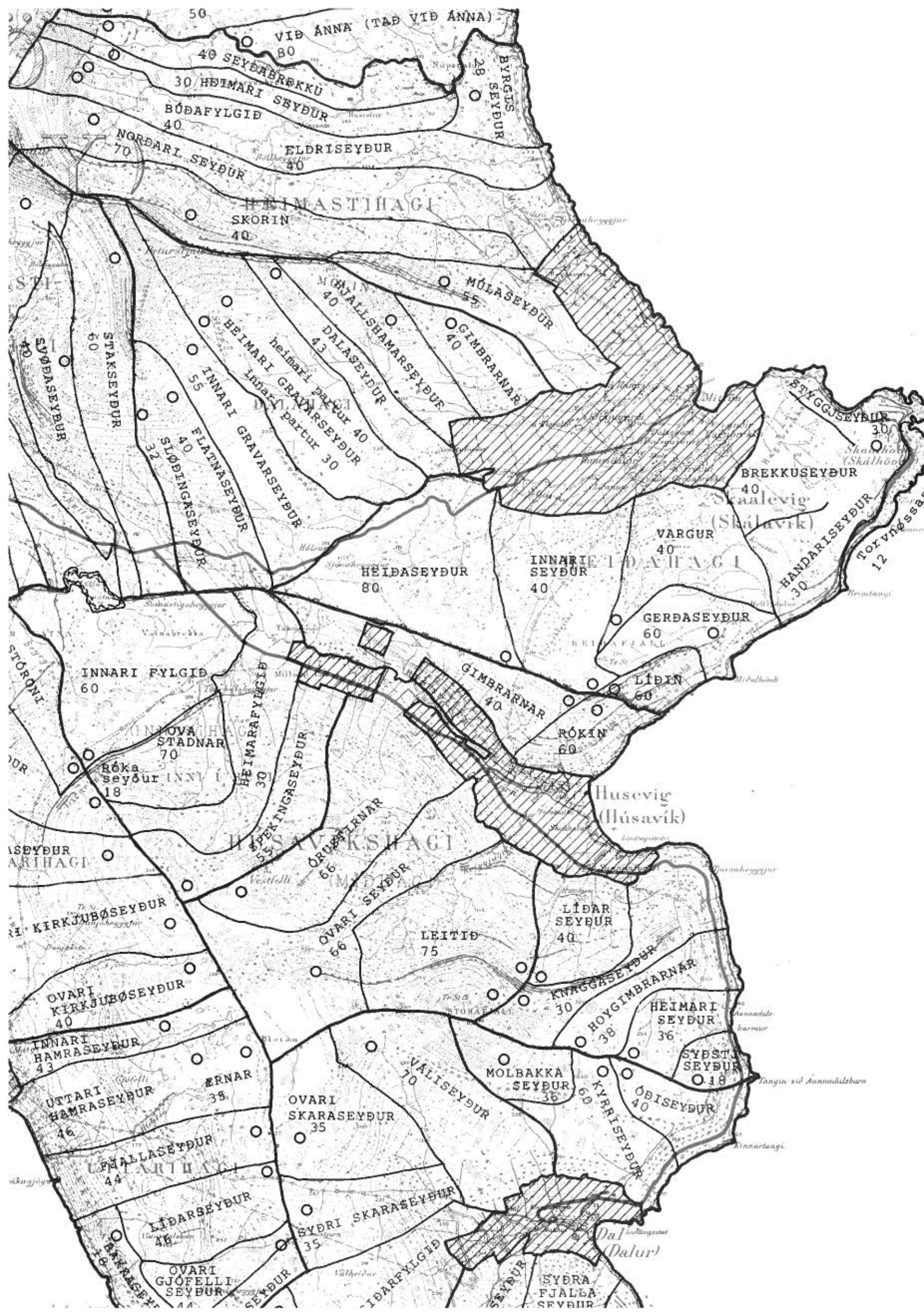

Fig. 84: Fåregræsningen på den østlige del af Stórafjall mellem Húsavík og Dalur. Numrene angiver fåreflokkene, pilene viser vandringen mellem sommer og vintergræsning, og cirklerne samlingsstederne. Jævnfør foto og kort side 85 og 83. JB del.

Når seyðamaðurin havde så store beføjelser skyldes det dog også et andet forhold, nemlig den måde fårene græsser på i haugen. De vandrer ingenlunde tilfældigt rundt. De er delt op i flokke, *fylgir*, på mellem 10 og 80 stykker, der hver har sit ganske bestemte græsningsområde, som det fremgår af kortet side 83. Flokkene kunne yderligere være underopdelt i mindre *kneppir*.

Generelt har man sørget for at holde fårene så højt oppe på fjeldet som muligt om sommeren, for derved at spare den lavereliggende del af haugen til koldere perioder. Men græsningen må hele tiden tilpasses det skiftende vejrlig. Lad os som eksempel se på flokken *Knaggaseyður* i bygden Húsavík nær grænsen til bygden Dalur. Den går om vinteren hver dag op til fjeldvæggen helt op mod Stórafjall. Den dygtige røgter sørger for, at den altid bliver deroppe, når vejret er godt. Idag er der hegn mellem Húsavík's og Dalur's hauger. Det var der ikke før i tiden. Alligevel kom *Knaggaseyður* normalt ikke ind på Dalshaugens område, idet den blev holdt i skak af en anden fåreflok, *Moldbakkaseyður*, fra Dalur, der netop var så stor, at de to flokke ikke havde anledning til at besøge hinandens græsningsområder. Man sagde, at de to flokke „røgtes mod hinanden“. Men de kunne krydse grænsen, og det var vigtigt: Blev vejret dårligt, faldt det ind med storm eller sne, søgte fårene ly, enten hvor der var naturligt læ eller bag nogle hesteskoformede stengærder, såkaldte *støður* eller „sne-stød“. Muligheden for at søge ly afhang naturligvis af vejrforholdene. Således havde *Knaggaseyður* svært ved at finde ly, når vinden kom fra nord og nordvest. Så søgte den enten helt over på østsiden af Stórafjall eller søgte over i Dalshaugen. Omvendt kunne fårene fra Dalur i tilfælde af søndenvind søge ly i Húsavíks hauge. Dette var fuldt ud tilladt. Således står der i en dom fra 1753, der fastslår det rette markskel mellem Húsavík og Dalur, at „*hvad angår sne-støden... som henhører til Húsavíks hauge, da bør det af kristen kærlighed tåles, når Dals får af sig selv driver*

derhen, og de bør lades stå fri, indtil de uden fare ved første lejlighed kan komme derfra. Således bør også Dals-mænd tåle, når Húsavíks får imod deres vilje driver ind i Dalurs hauge, og begge parter skal hente deres får tilbage til deres egen hauge ved førstkommande lejlighed“.

Almindeligvis er fårene sky og flygter, når man nærmer sig. Men på Sandoy og visse andre steder på Færøerne har hver fåreflok haft et eller flere steder, hvor de blev vænnet til at samles, når de blev drevet til fjelds. Når de var røgtet ordentligt, søgte de altid hen til den såkaldte *savning*, hvor de blev stående, næsten uanset hvor tæt man kom dem. Der skulle „savnes“ mindst et par gange om ugen. Men så var det også lettere at holde fårene højt oppe på fjeldet, og man sparede mandskab, når fårene skulle drives ned til bygden, når der var *rakstur*. For så kunne man fra *savningen* genne fårene ned samlet ved hjælp af hundene og nogle få medhjælpere. *Rakstur* foregik langs ganske bestemte ruter for at undgå at fårene spredtes på vej ned. Det var ikke lige let overalt: Norðastihagi i Skálavík har været anset for en særligt vanskelig hauge hvad angår *rakstur*, på grund af den lange afstand til bygden og på grund af den store hammer, der gennemskærer haugen i øst-vestlig retning. Der er så mange mulige nedgange over hammeren, så det var næsten umuligt at regne ud, hvordan fårene ville komme til at gå. Derfor havde man til fåreflokkene her også op til tre samlingspunkter.

Fårehyrdens arbejde gjaldt ikke bare fårene. Man skulle også sørge for, at selve udmarken blev vedligeholdt og helst forbedret. Med mellemrum udskrev han mandskab til at skære hauge op, dvs. grave dræningsgrøfter i de fugtige dele af haugen, dels for at forbedre kvaliteten og mængden af græsfoderet, dels for at modvirke de snylter sygdomme, som fårene let kunne få, når de færdes i den fugtige kærvegetation.

Jesper Brandt

Navne på fåreflokke i figuren

- 1: Líðarseyður
- 2: Knaggaseyður
- 3: Hoygimbrarnar
- 4: Heimariseyður
- 5: Syðstiseyður
- 6: Óðiseyður
- 7: Kyrriseyður
- 8: Moldbakkaseyður

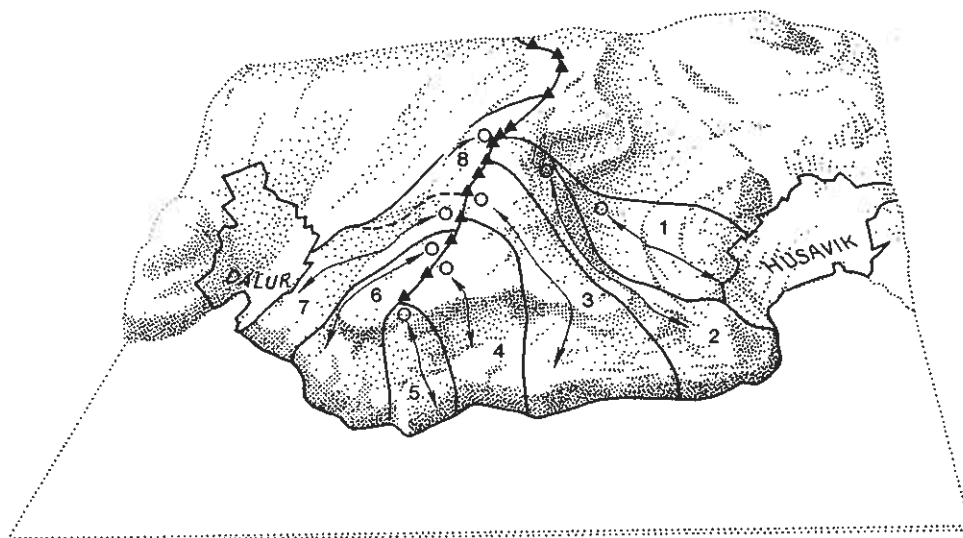
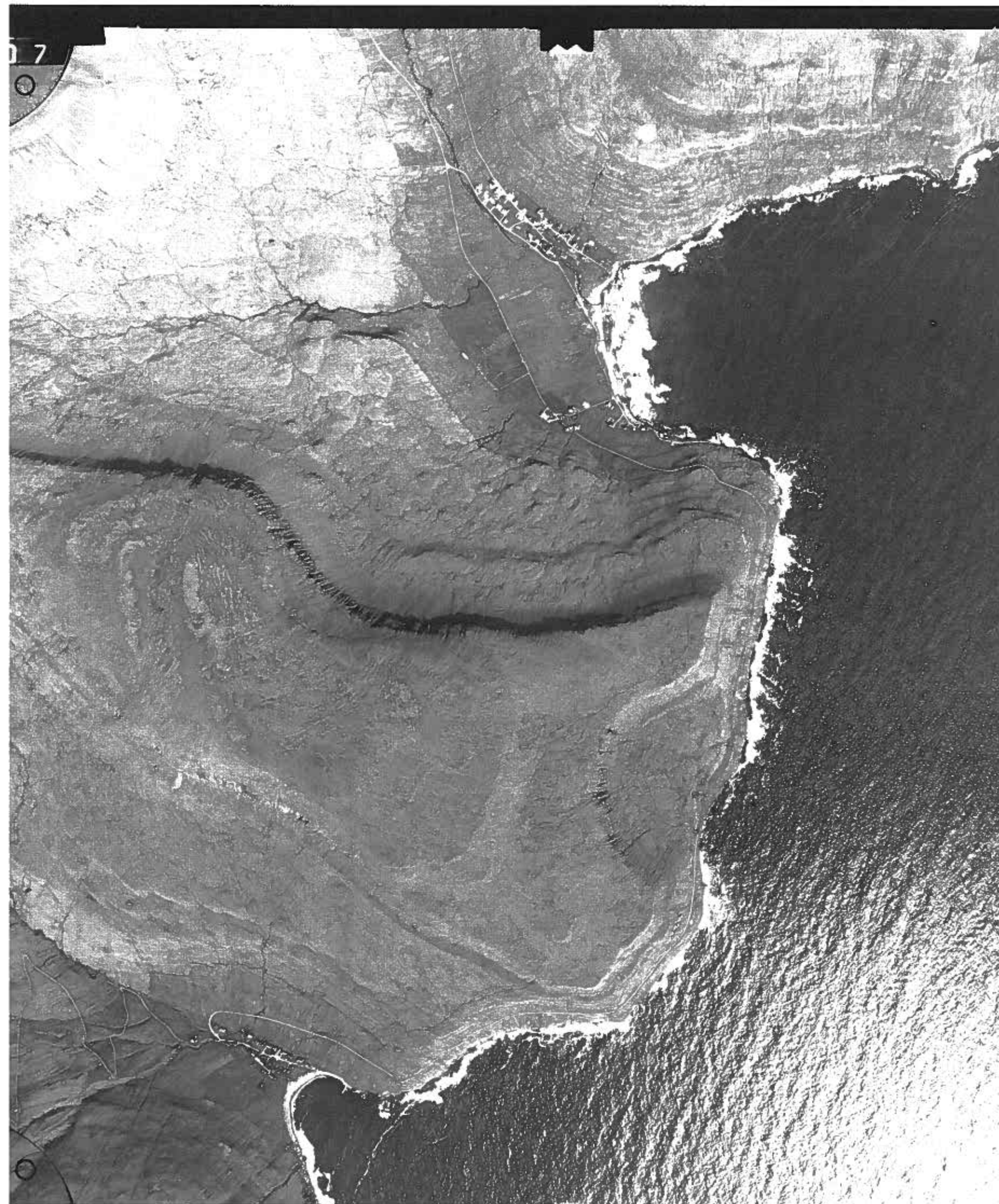

Fig. 85: Flyfoto over bygderne Dalur og Húsavík, som adskilles af det langstrakte Stórárfjall i øst-vestlig retning. Rute 8491-N, nr. 207. Dato: 06.06.1984, kl. 9.26, ca. 1:9.000, GI.

24 Det moderne færøske landbrug

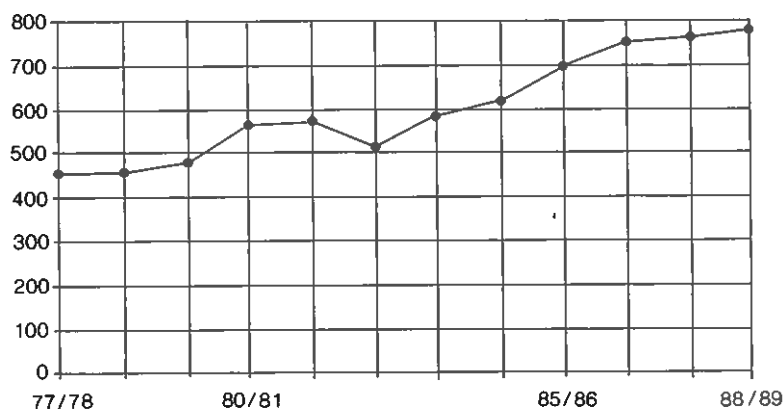
Under to procent af den færøske befolkning er i dag beskæftiget ved landbruget, og den økonomiske betydning er tilsvarende lille. Alligevel spiller landbruget en stor rolle i kraft af dets fortsat helt dominerende plads i arealanvendelsen, i kraft af det bidrag til selvforsyningen det kan levere, og ikke mindst som følge af den betydning erhvervets fortsatte eksistens tillægges for sikringen af en fremtid for de færøske bygder.

Men herudover har landbruget en meget stor kulturel betydning, som også har en økonomisk side: Som følge af den stadige opsplitning af odelsjorden og oprettelsen af ca. 1000 trøbrug frem til vore dage, har mange færingar idag stadig tilknytning til landbruget i form af jordejendom. Selv om der kan spores en vis tendens til en fritidsbaseret produktion af kartofler og grøntsager på sådanne arealer, er disse „udenbys“ jorder sjældent udnyttet økonomisk. Men i kraft af ejendomssystemet har selv små lodder odelsjord også andel i bygdens fælleseje, og der knytter sig derfor traditionelt også en distribution af det meget efterspurgte færøske fårekød til denne ejendom. Omvendt giver disse sociale bånd også mulighed for at sikre ekstra arbejdskraft til fjeldgang og slagtning af får. Men generelt er ejendomsforholdene altid blevet betragtet som en alvorlig hindring for udviklingen af det moderne landbrug. Opsplitningen af jorden har vanskeliggjort indførelsen af moderne landbrugsmaskiner på de større brug. Samtidig kunne de små ejeres og trømandenes interesser i vinterfredning af bøen være umulige at indfri, når disses jorder lå spredt i indmarken. Der har derfor siden begyndelsen af århundredet været udfoldet store bestræbelser på at skabe grundlag for et moderne landbrug gennem en udskiftning i de færøske bygder. Dette arbejde blev sat i gang allerede i 1927, og er, bortset fra en pause omkring 2. Verdenskrig, fortsat siden.

Fremgang i mælkeproduktionen

Et væsentligt mål med udskiftningen har været at skabe bedre økonomisk grundlag for mælkeforsyningen, hvilket dog ikke har vist sig let. Indtil 1950 holdt antallet af malkøkøer sig relativt konstant på omkring 3300, men siden faldt antallet konstant indtil midten af 1970'erne. De meget små besætninger og de vanskelige transportforhold gjorde mælkeforsyningen urentabel, især stillet overfor konkurrencen med importeret, langtidsholdbar mælk. Men siden man i 70'erne indførte en række støtteordninger, er antallet af køer steget igen, ligesom mælkeydelsen pr. ko er steget kraftigt. Resultatet har været en fordobling af mælkeproduktionen op gennem 80'erne, så Færøerne i dag er selvforsynende med frisk mælk. Der har ikke blot været ydet produktionsstøtte, men også støtte til nyinvesteringer, hvilket har medført en ganske stærk koncentration af produktionen på færre, men større besætninger. Før 1974 var langt de fleste besætninger på

Fig. 86a: Antal årskøer tilknyttet Færøernes Mælkeforsyning, 1977/78 til 1988/89. Kilde: Hagdeildin, Tórshavn

mindre end 5 køer, og ingen var på over 15. Men i 1989 kom omkring 80% af mælken fra ca. 20 besætninger, der alle havde over 15 køer.

Stigningen i mælkeproduktionen har øget behovet for foder, og en del af støtteordningerne har da også rettet sig mod at øge produktionen af græs. Det har imidlertid været svært, fordi EF-støtte har givet mulighed for import af meget billigt kraftfoder. Mangel på grovfoder er i de senere år afhjulpnet ved import af islandsk høg.

Formentlig kunne der produceres tilstrækkeligt høg på de eksisterende indmarksarealer, men udviklingen i kvægholdet har ført til geografisk koncentration af produktionen på Streymoy og Eysturoy, der fungerer som opland for Færøernes eneste mejeri, det andelsejede *Mjólkarvirki Búnaðarmanna*, der ligger i Tórshavn.

I dette område er der i forvejen inddraget store indmarksarealer til bymæssig bebyggelse og infrastrukturelle anlæg. Derfor er der i dette område foretaget ganske mange nyopdyrkninger i tilknytning til især de større brug. Igennem 80'erne blev der således givet støtte til nyopdyrkning af ca. 300 ha, svarende til 3% af det samlede indmarksareal, incl. byggegrunde. Disse nyopdyrkninger ligger typisk i de indre dalområder (se kortudsnittet), hvor der er gode muligheder for anvendelse af moderne landbrugsredskaber, og hvor presset på jordpriserne ikke

Fig. 86b: Udviklingen i mælkeydelse og indhandlet mælkemængde, 1977/78 til 1988/89. Kilde: Hagdeildin, Tórshavn.

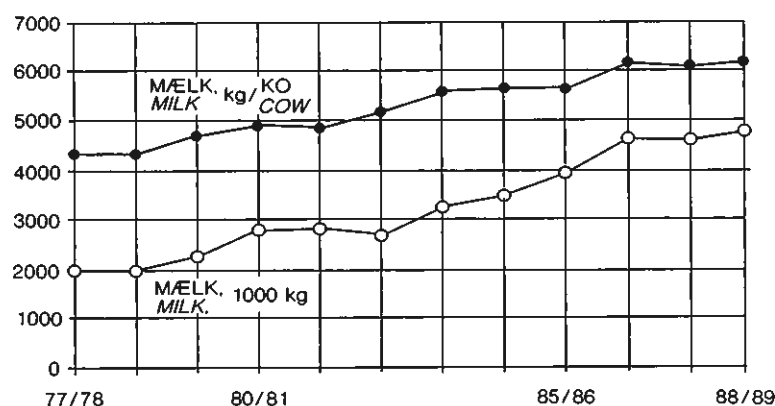
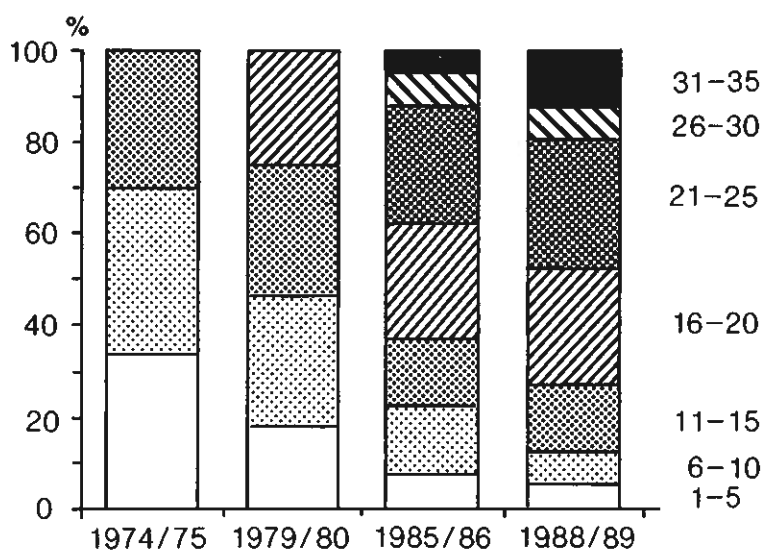

Fig. 87a: Udvikling i malkekægsbesætningerne fordelt på størrelse, 1974/75 til 1988/89. I 1974/75 var ingen besætning på mere end 15 køer, mens 72% af køerne i 1988/89 var i besætninger med mere end 15 køer. Kilde: Hagdeildin, Tórshavn.

er så højt. Det største og vigtigste tekniske problem i forbindelse med nyopdyrkningerne er sikringen af en effektiv dræning, idet den høje fugtighed nedsætter produktionen og vanskeliggør den maskinmæssige bearbejdning. Men under de rette betingelser kan der høstes græs op til 3 gange på en sommer. Kalkes og gødes de sure jorder, kan græsproduktionen øges betydeligt i forhold til ugødte udmarksarealer. Der eksperimenteres i disse år med udnyttelse af fiskeaffald samt foder- og afføringsrester fra havbrugene til gødning. Herigennem vil landbruget ikke blot kunne spare import af gødning, men også kunne bidrage til en mindskning af de meget alvorlige forureningsproblemer i de indre færøske fjorde.

Fåreavlen er stagneret

Mens de gode økonomiske vilkår for mælkeproduktionen både har medført en forøgelse og en effektivisering af denne, er den anden vigtige side af det færøske landbrug, fåreavlen, kun udviklet i ringe grad i nyere tid. Antallet af moderfår svinger fortsat omkring de 70.000. Den regionale fordeling adskiller sig ikke nævneværdigt fra den, der fremgår af taxationen for over 100 år siden.

De gamle røgtningsmetoder holdes stadig i hævd i visse bygder, og der foretages stadig *rakstur*. Mange steder eksisterer de enkelte flokke, *fylgir*, endnu, men de udnytter sjældent græsset så godt som i ældre tid, fordi de ikke holdes så højt oppe på fjeldet. Slagteudbyttet er dog nogenlunde det samme, takket være opførelsen af fårehuse i udmarken, udstrakt anvendelse af fodring med høg og importeret kraftfoder i vintermånederne samt fremskridt, der er sket indenfor sygdomsbekæmpelsen.

Røgtingen af fårene er mange steder faldet bort. Samtidig er fårene i de senere år mere og mere overgået til privateje i forbindelse med udskiftning af udmarken, idet haugerne er blevet opdelt i mindre, privatejede og indhegnede haugeparter. Hermed har man løst problemerne med at røgte fårene mod hinanden, jævnfør forklar-

Fig. 87b: Nyopdyrkning (grønne arealer) på Eysturoy i dalstrøget Millum Fjarða. Det nordlige område hører til bygden Elduvík, det øst for åen beliggende hører til Syðragøta, og det vest for åen hører til Skála. Topografisk kort nr. 411, 1:20.000. KMS 1990.

gen side 84. Det har også gjort det lettere at drive fårene sammen til klipning og slagtning, men samtidig har det givet ringere mulighed for en smidig udnyttelse af de forskellige græsningsarealer. Mange steder holder fårene op med at vokse, når de efter en vinter på kraftfoder om foråret kommer ud i haugen. Derved får de vanskeligt ved at klare sig igennem den følgende vinter. Selv om slagteprocenten er steget noget indenfor de sidste 100 år, fra 50 til 70 %, er den stadig lav i forhold til andre lande, eksempelvis Island, hvor slagteprocenten er 160 %.

Fåreavlen betragtes i vid udstrækning som en hobby, men der er næppe tvivl om, at produktionen vil kunne øges betydeligt, såfremt der sættes ind med en bedre pleje af vintergræsningsarealerne, en øget indsats i forædlingen og en modernisering af røgten. Der importeres store mængder fårekød fra New Zealand og Island, men i færøske øjne kan det kvalitetsmæssigt ikke måle sig med det færøske, som man er villig til at betale 3-4 gange så meget for. En modernisering af fåreavlen knytter sig imidlertid også til en bredere kulturel accept af en kommercialisering af denne sektor.

Jesper Brandt

